

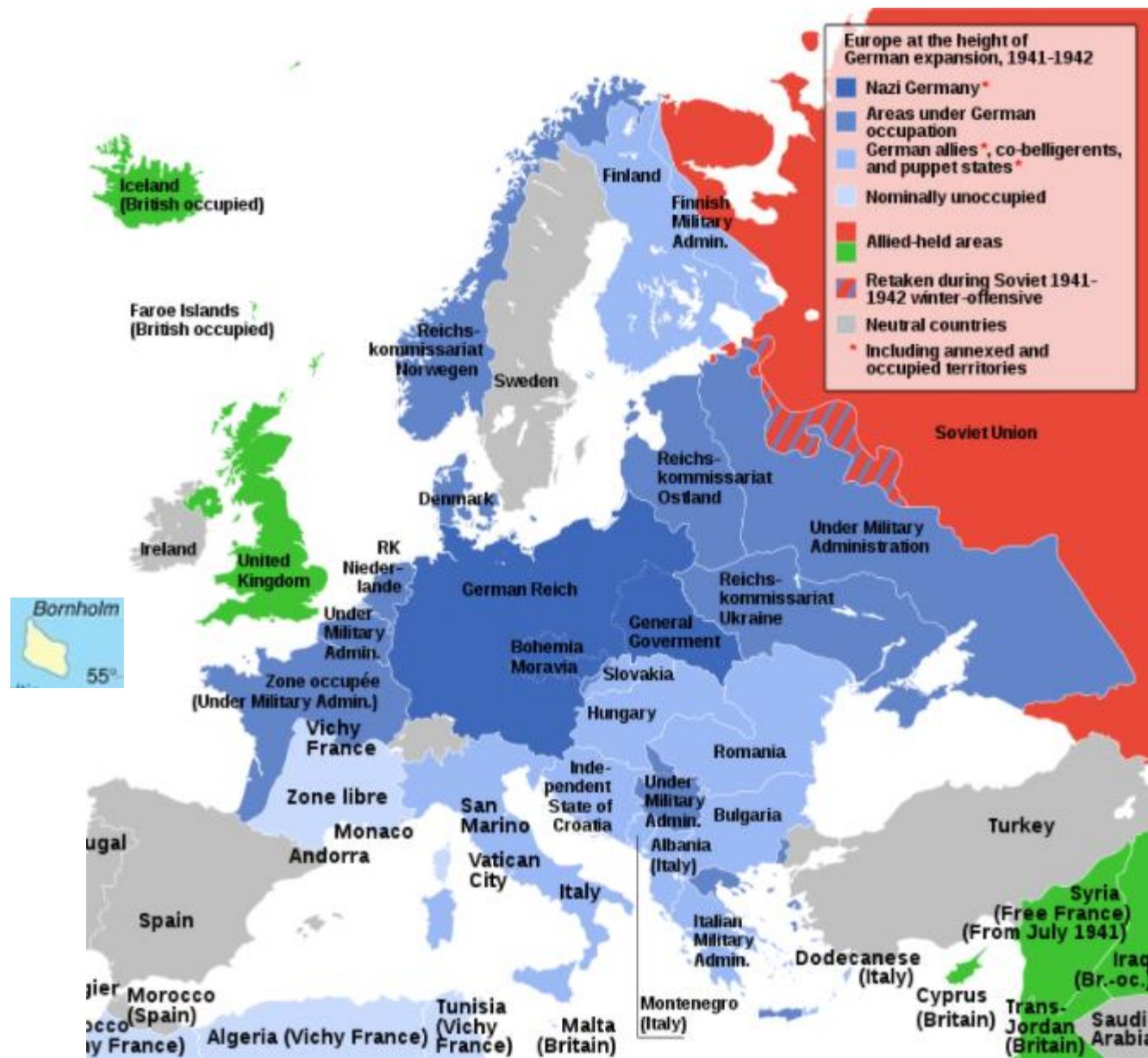
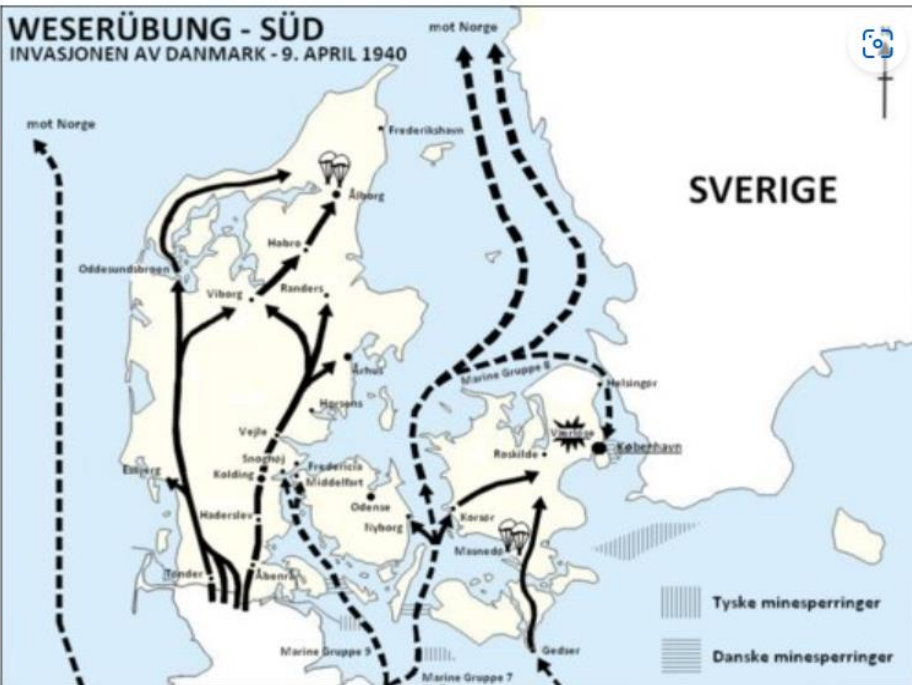
Danmark under den tyske besættelse 1940-45 og Holocaust

Therkel Stræde, lektor i samtidshistorie

Syddansk Universitet i Odense

therkel@hist.sdu.dk

Sommerskole om skandinavisk og centraleuropæisk historie
i det 20. årh., Univerzita Karlova v Praze, 26/6-2023

”Fredsbesættelse”, 9. april 1940 – 5. maj 1945

- Dansk suverænitet, neutralitet
- Bevarelse af det politiske system og de danske institutioner (det parlamentariske demokrati, interesseorganisationerne, dansk kultur)
 - Paradoks: Socialdemokratisk regering, arbejderbevægelsen og –pressen
- Tyske motiver: Værnemagtens sikkerhed, økonomi, racepolitik (DK ‘germansk’)
- ”Forhandlings- og samarbejdspolitik” (Erik Scavenius 1948, Henrik S. Nissen 1973): forhandlingspolitik overfor tyskerne, samarbejde mellem de demokratiske partier og erhvervsorganisationerne
- ”Kollaboration” (Hans Kirchhoff 1979): samarbejde med >< modstand mod besættelsesmagten
- ”Samarbejdspolitik” (Hans Kirchhoff 2.0): det politiske og erhvervslivets samarbejde med besættelsesmagten

Herluf Bidstrup:
Erik Scavenius
Kong Christian X som
nationalsymbol
Økonomisk og 'privat'
kollaboration

Danmark under tysk besættelse: periodisering

1940, 9. april Tysk besættelse trods ikke-angrebspagt; "Weserübung" (DK-Norge)

1941, 22. juni Tysk angreb på Sovjetunionen: internering af danske kommunister; danske frivillige til den tyske østfront, Anti-Komintern-Pagten

1942, 5. nov. Werner Best Reichsbevollmächtigter: "Aufsichtsverwaltung"

1943, 23. marts Folketingsvalg: stor sejr for de demokratiske partier

1943, 29. aug. "Augustoprøret" (sabotage, strejker, gadedemonstrationer) ==> regeringen træder tilbage; undtagelsestilstand, opløsning af det danske militær; dødsstraf; departementchefstyre

1943, 1. okt. Tysk "Judenaktion" ==> jødisk flugt, dansk redningsaktion; deportation af 470 jøder til Theresienstadt (ikke Auschwitz!)

1944 Modstandsbevægelse; tysk "Gegenterror", politiet opløses; deportationer til tyske KZ-lejre; departementschefstyret fortsætter

1945, 5. maj Befrielsen: Danmark anerkendes som allieret magt

Thorvald Stauning
Soc.dem.1929-42
Cecil von Renthe-Fink

Vilhelm Buhl
Soc.dem.1942

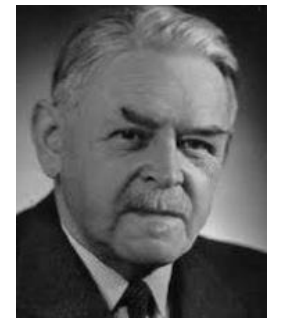
Erik Scavenius
Rad.V. 1942-43
Werner Best

Nils Svenningsen

Danmarks Frihedsråd
grundlagt sept. 1943

Vilhelm Buhl
Soc.dem.1945

Modstandsbevægelsen

Fra 9. april 1940	Spredte enkeltpers./-grp.; Hærens efterretningstjeneste
Fra 22. juni 1941	Kommunister
1942	Nationalister; SOE faldskærmsagenter, BBC, dansk eksil
1943	Kraftig vækst i sabotage (industri, jernbaner); folkelig opbakning ==> 'samarbejdspolitikken' vælter; Danmarks Frihedsråd; jødernes redning
1944	Sabotage, opbygning af 'undergrundshær' – den politiske midte kommer med; tysk "Gegenterror", henrettelser, deportation til KZ-lejre
1945	"De sidste dages hellige"

89.293 modstandsfolk (3.377 kvinder) iflg. <https://modstand.natmus.dk/>

Kommunistisk bladgruppe
(efterkrigsrekonstruktion)

Jernbanesabotage
Espergærde 1942

Industrisabotage
Maskinfabrikken Absalon,
København 1943

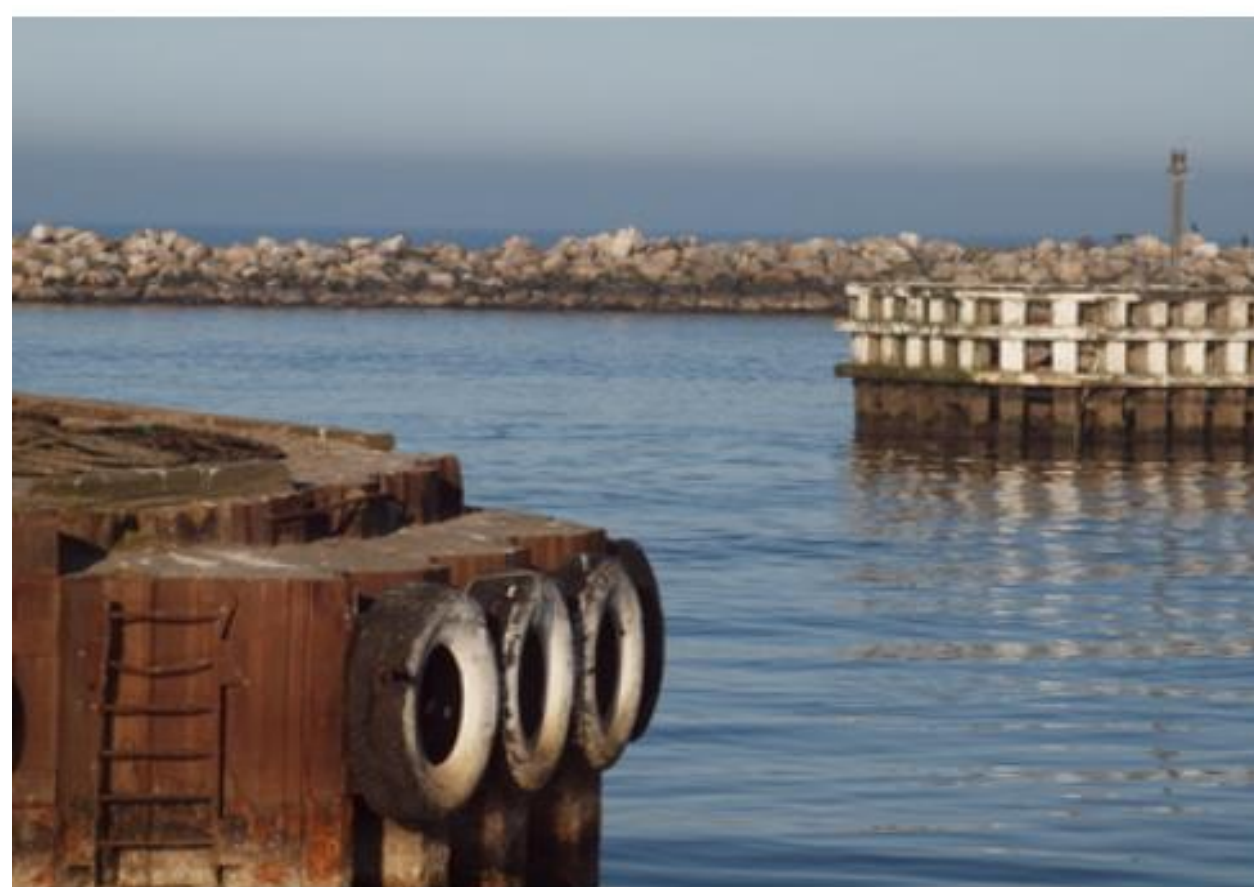
6.000 danske frivillige i Frikorps Danmark o.a. SS-enheder (+ norske, svenske, finske) Deltagelse i krigsforbrydelser, folkedrabsforbrydelser: bl.a. 'Jødelejr' i Bobruisk, massakrer i L'viv

Den skaldede mand nr. to fra højre var en af de danske frivillige, der efter alt at dømme var meddelagtig i jødemord og mishandlinger. Hans navn er Jørgen Christiansen, og han var en af SS-blokkørerne i jødelejren ved Bobruisk i Hviderusland. Christiansen, der var født i 1909 ved Tønder, omkom ved fronten i 1942. (Foto fra Therkel Stræde og Dennis Larsen: En skole i vold)

The Flight to Sweden October 1943

Gilleleje

Illegal flugt over vandet

Tyskernes modstridende motiver
Almindelige danskere og deres netværk
Jødisk selvhjælp
Sverige: beliggenhed, vilje til at give asyl

Råå, Sverige okt. 1943

Lina Aronson, født
Zneider, syerske

Hirsch Leib Zneider,
butiskassistent
faldt i kamp med danske
nazister i København
d. 6. maj 1945

Wolf Zneider,
møbelpolstrer

Salomon Zneider,
typograf

Ankom til Råå
d. 6. okt. 1943

Med ombord: deres
tante og en fisker

Terezín 2010 (Uta Fischer, www.ghettospuren.de)

OKT.'43: Transporter fra Danmark

XXV/1	Aalborg-Theresienstadt	5. okt. 1943	83
XXV/2	København-Swinemünde-Theres.	5. okt. 1943	198
XXV/3	Helsingør-Theres.	14. okt. 1943	175
XXV/4	Helsingør-Ravensbrück	13. jan. 1944	8
I/106	Helsingør-Sachsenhausen	21. jan. 1944	3
I/110	Helsingør-Sachsenhausen	19. apr. 1944	1
XXV/4-Ez.	Helsingør-Ravensbrück	25. apr. 1944	2
		Mænd	247
		Kvinder	223
		<18 år	49
		Repatrierede	5

Theresienstadt: Kleine Festung, 1940-45

Fanger i alt: 32.000 (heraf jøder: 1.200); omkomne: 2.500

Theresienstadt, 24. nov. 1941 – 20. april 1945

GHETTO	I ALT	OMKOMNE	PÅ TRANSPORT
Tjekkiske jøder	75,661	6.152	60.382
Tyske jøder	42.255	20.848	16.098
Østrigske jøder	15.269	6.228	7.572
Hollandske jøder	4.894	169	3.010
Bialystok (børn)	1.200		
Ungarske (Strasshof)	1.150		
Franske jøder			
Slovakiske jøder			
Danske jøder	470	53	1
Ghetto-indbyggere	140.937		

Ghettoens indbyggere

Kvindekaserne, tysk propagandafoto

Bedřich Fritta

De danske jøder og de andre ghetto-beboere

ALLE: Trange, overfyldte boliger, dårlig hygiejne; sult og underernæring; mangel på medicin; frygt og desperation

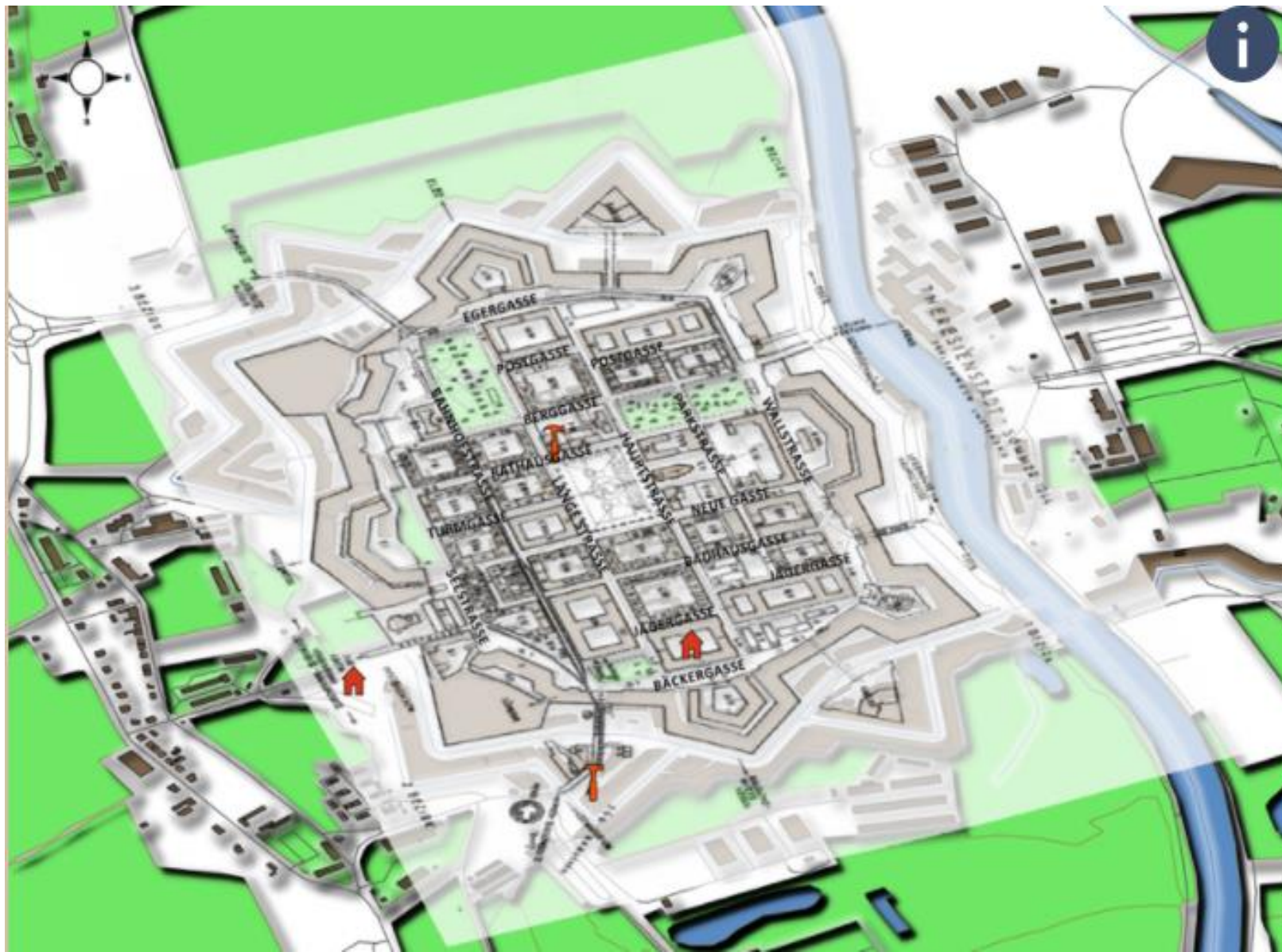
DANSKERNE: Sen deportation (samarbejdspolitikken gav beskyttelse)
Ingen transporter ud af ghettoen (til udryddelseslejrene)
Pakker (private; Pels gruppen; Røde Kors fra febr. 1944)
Dansk/International Røde Kors inspektion, 23. juni 1944
Evakuering 15. april 1945 ("De Hvide Busser")

Tjekkiske jøder deporterede fra Danmark til Theresienstadt

Arthur Friediger	1919	Oderberg (Bohumin)
Heinz Hess	1918	Ústi nad Labem
Otto Schwarzbart	1924	Jemnice
Irma Astmannová	1923	Ostrava
Marie Davidovičová	1918	Prag
Markéta Musilová	1920	Prag
Berl Schäffer	1941	Prag

Kilde: Silvia Goldbaum Tarabini Fracapane: The Jews of Denmark in the Holocaust. Life and Death in Theresienstadt Ghetto (Routledge 2021)

**Kort for:
Heinz Hess**

Tegnforklaring:

- Arbejdssted
- Bopæl

© Netværk for Nazisme-
og Holocauststudier.
Udgave: 1.0.
Skala: 1:4500.

thinglink.

www.danskejoederitheresienstadt.org

Hess, Heinz: Interview med USC Shoah Foundation #31304. Foretaget i 1997.

Evakuering, Theresienstadt, 15. april 1945: De Hvide Busser (Dansk/Svensk Røde Kors)

Erindringskultur fra det jødiske område (1940'erne-) til det offentlige rum (1980'erne-)

Mosaik Vestre Begravelsesplads, Kbh./Valby

Tak for opmærksomheden!

therkel@hist.sdu.dk, www.danskejoederitheresienstadt.org

Instagram: @danish.jews.in.hteresienstadt

https://www.danskejoederitheresienstadt.org/?lang=cs

Úvodní strana

Osobní mapy

Společné mapy

Historie Terezína

Více

Pelle Mose Hansen, Stud. Mag. i Historie og Samfundsfag ved Syddansk Universitet

Therkel Stræde, Lektor i samtidshistorie v. Syddansk Universitet